



že jsem si nepřipadala jako žák káraný přísnou paní učitelkou. Až později jsem zjistila, že nešlo o výjimku – Helena měla cenný dar – dokázala s lidmi, kteří znali a věděli mnohem méně než ona, jednat tak, že si nepřipadali hloupě.

Článek tehdy skutečně vyšel a má spolupráce s paní redaktorkou Kholovou pokračovala i v dalších letech. Po ukončení

studií jsem tak měla jasno, chci být jako ona a psát naučné články pro děti. Nešlo to hned, ale nakonec jsem místo redaktorky v časopise ABC získala. A to i přesto, že jsem s redakční prací neměla sebemenší zkušenosti. Naštěstí tu opět byla Helena, která se mě ujala. Nebyla to její povinnost, nepatřila jsem do jejího oddělení, vedla ji k tomu jen přátelská povaha a ochota po-

3 K práci redaktora v dětském časopise neodmyslitelně patřilo setkávání s dětmi. Helena pro ně mimo jiné každoročně organizovala Dny ABC v pražské zoologické zahradě, které byly jednou z nejoblíbenějších akcí. Nechyběla ani při slavnostním vítání 25. miliontého návštěvníka pražské zoo v r. 1975.

Na fotografii stojí vzadu vpravo. Snímky V. Motyčky

máhat každému, kdo o to stál. Netrvalo dlouho a obdivovaná a uctívána redaktorka a rádkyně se mi stala také přítelkyní. Helenkou, jak ji jmenovali všichni, kdo ji znali a měli rádi.

Přátelily jsme se i poté, co odešla do důchodu. Pokračovala v publikační a překladatelské práci, stále jsem se na ni mohla spolehnout, kdykoli jsem potřebovala odbornou radu. Postupně ji ale dostihl věk a s ním spojené zdravotní problémy. Bohužel jí neměl s potížemi kdo pomáhat – natolik se obětovala své práci, že ani nezaložila rodinu a příbuzných měla jen několik. Naše občasně návštěvy znamenaly v jejím osamělém životě málo. Začátkem loňského roku se její zdravotní stav natolik zhoršil, že musela být hospitalizována a z nemocnice se už nevrátila. S ní odešel i kus mého pracovního a osobního života.

Zdena Martinová

Jakub Sakala

Vzpomínka na profesora Zlatko Kvačka

Prof. RNDr. Zlatko Kvaček, DrSc. (28. července 1937 – 25. října 2020), začal na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy působit před 30 lety, kdy přišel po téměř 30leté vědecké praxi z Geologického ústavu tehdejší Československé akademie věd jako světově uznávaný odborník na třetíhorní flóry se zaměřením na fosilní olistění a kutikulární analýzu. Okamžitě se zapojil do odborného a pedagogického života školy. Převzal výuku řady přednášek s paleobotanickým, ale i obecným geologicko-paleontologickým zaměřením, vylepšil je a modernizoval. Svým zanícením a odbornou erudicí si získal mnoho studentů, jejichž byl přímo školitelem, nebo měl na jejich vývoj zásadní vliv. Tomu odpovídá i fakt, že velmi brzy po nástupu na fakultu, po 7 letech, získal hodnost profesora. Nepolevoval ani ve vlastní vědecké práci, naopak, ještě navýšil publikační činnost, svou asi největší lásku, kdy se celkově dostal na neuvěřitelných a pro ostatní kolegy těžko dosažitelných bezmála 300 recenzovaných publikací, z nichž něco přes 80 je v této chvíli evidováno v databázi Web of Science. Vedle toho se pravidelně účastnil odborných sympozií, přispíval do mezinárodních projektů, školil zahraniční stážisty, opakovaně byl hlavním řešitelem grantových projektů.

Zlatko Kvaček byl žákem Františka Němejce, zakladatele moderní českosloven-

ské paleobotanické školy. S ním částečně řešil problematiku svrchnokřídových flór. Jeho životními spolupracovníky se ale stali Ervín Knobloch, Čestmír Bůžek a František Holý, společným odborným těžištěm jim byly třetíhorní flóry severních a západních Čech. Zlatko Kvaček v rámci výzkumu zdokonalil metodiku zkoumání listových fragmentů a preparačních technik kutikulární analýzy, ve které je celosvětově považován za jednoho z nejlepších. Precizní přístup při morfologicko-anatomických popisech listů, široký systematický přehled a zevrubná znalost ostatních doprovodných orgánů mu umožnily detailně charakterizovat nejen jednotlivé taxony – např. rozličné zástupce cypřišovitých, platanovitých, vavřínovitých, bukovitých nebo slézovitých, ale i celé flóry, jak tomu bylo u unikátní série monografických studií o flórách Českého středohoří, kterou vytvořil ve spolupráci s německým kolegou, také již zesnulým Haraldem Waltherem z Muzea mineralogie a geologie v Drážďanech. Vedle čistě systematického výzkumu řešil i biostratigrafické a tafonomické aspekty fosilního záznamu, spolupracoval na paleoklimatických a paleovegetačních analýzách (stál mimo jiné u vzniku revolučního modelu IPR, obecně vždy udržoval krok s nejmodernějším rozvojem paleobotaniky, a byl dokonce jeho předvojem. Ve výzkumu se neomezil

jen na třetíhorní flóry ČR, zasáhl i na Slovensko, do Polska, Maďarska, Bosny, Řecka, Německa, Skotska, na Špicberky a do dalších oblastí Evropy, ale také USA. Tomu odpovídal široký okruh jeho spolupracovníků a kolegů; za všechny můžeme jmenovat Lillu Hably z Maďarského přírodovědného muzea v Budapešti, Johannu Kovar-Eder ze Státního přírodovědného muzea ve Stuttgartu či Stevensa R. Manchester z Floridského přírodovědného muzea v Gainesvillu. Zlatko Kvaček byl rovněž aktivním členem několika odborných společností jako České společnosti pro mineralogii a geologii, České botanické společnosti nebo International Organisation of Palaeobotany. Vedle toho se zapojoval do osvětové a popularizační činnosti, v poslední době s články v časopisech Živa (o vzniku krytosemenných rostlin a jejich květů; 2009, 5: 209–211) a (Nová) Botanika, odbornou radou pak pomohl vždy, kdykoli se na něj někdo z kolegů z domova i ze světa obrátil.

Byl jsem redakcí Živy požádán, abych na prof. Kvačka zavzpomínal v osobní rovině. Odvětil jsem, že rád, ale nevim, jestli je taková vzpomínka publikovatelná v populárně-naučném přírodovědném časopise, protože pro mne je stále živá a spíše intimní a osobní než odborná a faktografická. A tak velmi krátce píšu, jak to cítím a jak mi vzpomínky dovolí. Snad vám to pomůže se blíže seznámit s osobou prof. Kvačka neboli „Kváčou“, jak jsme ho všichni mezi sebou titulovali. Já se pro účely této vzpomínky uchýlím ke „Zlatkovi“, protože tykání mi před několika lety navrhl a já si toho dodnes vážím. Takže, když se řekne Zlatko, vybaví se mi tři věci: odbornost, soustředěnost a otevřenost.



1 Prof. Zlatko Kvaček při příležitosti oslav 80. narozenin kolegy a kamaráda Haralda Walthera v Drážďanech získal r. 2009 čestné občanství města Seifhennersdorf. Foto z archivu L. Kunzmann

2 V r. 1995 na své milované lokalitě Bílina v rámci výkopů na tzv. vodním horizontu č. 47 v nadloží hlavní uhelné sloje. Zlatko uprostřed, vpravo jeho syn Jiří, vlevo autor příspěvku. Foto z archivu Z. Dvořáka

3 Zlatko v r. 2007 při oslavách 70. narozenin na schodech historické budovy Národního muzea v Praze obklopen svými přáteli z vědecké komunity. Foto z archivu J. Daškové

● Odbornost

Když jsem začal studovat geologii na Přírodovědecké fakultě UK, byla pro mě paleontologie jasná volba. Nebyl jsem si jen jistý specializací, rostliny mi ale připadaly jako nejméně pravděpodobné. Vzpomínám si, jak jsme spolu se Zlatkem šli někdy v r. 1995 v Bílině po návštěvě terénu v místním lomu. Nabídl mi, že bych u něho mohl vypracovat diplomovou práci. Byl jsem trochu zaskočen, ale poctěn, a tak jsem po nedlouhém přemýšlení souhlasil a dodnes nelituji. Jedním z důvodů byl fakt, že jsem viděl Zlatka v akci: měl obrovské znalosti, velký přehled a věci v rámci paleobotaniky do sebe prostě logicky zapadaly. Jeho přednášky byly vysoce odborné, většinou „z první ruky“, přestože nebylo vždy snadné je sledovat. Zlatko byl světová kapacita a dokázal svým zápletem oslovit a vtáhnout do problematiky. To jsem zažil opakovaně na domácích i zahraničních půdách. Díky svému dědečkovi, který ho již v raném věku přivedl k lásce k rostlinám a přírodě obecně, talentu a detailnímu celoživotnímu studiu může být podle mě Zlatko považován za jednoho z největších paleobotaniků vůbec.

● Soustředěnost

Byla radost pozorovat, jak byl Zlatko koncentrovaný a paleobotanice zcela oddaný, když řešil nějaký odborný úkol. Všechny ostatní věci pro něj v tu chvíli přestaly existovat. Pokud měl povinností více, řešil vždy jednu po druhé. To je pro mne asi

největší inspirací, protože s koncentrací na jednu věc mám osobně velký problém. Ve výsledku tak Zlatko mohl tím svým soustředěným „laserovým paprskem“ vypalovat do světa paleobotaniky velké věci, a také je vypalovat. K tomu patřilo i to, že když se jelo do terénu, všichni jsme museli věnovat výpravě velkou pozornost, a to včetně odjezdu. Když třeba ohlásil odjezd v 7 hodin, jako typické ranní ptáče, bylo dobré být připraven v 6:45, jinak bylo pozdě. Také jsem časem pochopil, že pokud byl v práci, ať na fakultě, nebo např. v herbáři v zahraničí, byla pro něj konverzace na jiná než paleobotanická témata spíše ztrátou času. Jeho oddanost oboru byla zkrátka naprostá.

● Otevřenost

Přes výše řečené, a možná právě proto, byl Zlatko velmi lidský, celkově skromný a vždy ochotný pomoci kolegům, zvláště pak mladým lidem. Když jsem třeba otevřel dveře jeho pracovny s nějakým odborným dotazem, okamžitě přerušil práci a byl mi, opět zcela a bez výhrad, k dispozici. Toho jsem si vždy považoval. Jeho

otevřenost a velkorysost se projevovala i v tom, že mě i kamaráda Jakuba Prokopa vzal na začátku naší vědecké kariéry pod ochranná křídla a díky jeho věhlasu jsme mohli prostřednictvím grantů vyrazit do světa na zkušenou. Místo toho, aby si koupil třeba nový fotoaparát nebo počítač, poslal nás do Paříže. Jak už jsem jednou psal při příležitosti jeho 70. narozenin, byl taková rychle jedoucí lokomotiva – zbytečně nezpomaloval, ale když někdo stihal jeho tempo, měl vždy připravenou pomocnou ruku, aby člověk mohl nastoupit. Za to, a myslím, že nejen já, mu nikdy nepřestanu být vděčný.

Profesor Kvaček neboli „Kváča“ byl a nadále zůstává pro všechny spolupracovníky a kolegy velkou inspirací. Jeho neutuchající úsilí, obrovský rozhled a odborné znalosti, a především pak nikdy nezpomalující publikační aktivita byly pro nás ostatní nedosažitelným vzorem. Přestože patřil k mimořádným odborníkům celosvětového významu, byl otevřený, skromný a laskavý. Jeho vědecké a lidské kvality tak budeme navždy postrádat. Díky za vše, Kváčo!

